מרן הרב שאול ישראלי זצ"ל

בענין מושיט*

האם יש איסור מושיט מתחת לי' טפחים?

א. התוספות דף ד' ע"א ד"ה 'אבל' מסתפקים, אי מושיט דבמתניתין ריש פרק הזורק הוא דוקא למעלה מי' טפחים מגזרת הכתוב כמו שבמשכן היתה ההושטה מעגלה לעגלה למעלה מי' (ובאותה דיוטא), או שחייב גם למטה מי'. ובספר תוצאות חיים סימן ד' הביא שתי שיטות בענין ספיקם זה: אחת מהרשב"א דף ו' ע"א ד"ה 'ואסיקנא' (לענין סטיו), דלפיו מושיט הוא סוג אחר של הוצאה, שחיובו הוא דרך למעלה מרשות הרבים דוקא. והשניה מהמאירי צ"ו ע"א (ד"ה היו) בשם יש מפרשים, דכל עיקר החיוב של מושיט הוא מפני שהאדם עומד למטה מי' וידו בתר גופו גרירה, על כן נחשבת הושטה למעלה מי' כהושטה למטה מי'. אבל בזורק הולכין אחר החפץ הנזרק, שהוא למעלה מי'. ולפי זה מסיק התוצאות חיים, דלפי שיטה זו כל שכן מושיט למטה מי' טפחים דחייב.

ביאור התוצאות חיים והקושיות עליו

ב. והקשה התוצאות חיים לשיטה זו שבמאירי ממה שנאמר להלן צ"ז ע"א, דרבנן ורבי עקיבא נחלקו לענין זורק למטה מי' טפחים. דלרבי עקיבא קלוטה כמי שהונחה על כן חייב, ולרבנן דלית ליה קלוטה כמי שהונחה פטור. דהמאירי הנ"ל הסביר, שהיש מפרשים באו לתרץ אמאי לא ילפינן זורק ממושיט, דהרי זה "דמי ממש". ותירצו, דבעצם אין חיוב במושיט מצד למעלה מי' טפחים, אלא גזרת הכתוב היא דההושטה כאילו מתרחשת כולה למטה מי' (ובזורק פטור כי החפץ הוא למעלה מי'). אם כן לפי זה ולפי מה שכתב שלשיטה זו מושיט תוך י' נמי חייב, אמאי לא נילף לרבנן זורק ממושיט בתוך י'.

ותירץ על פי הירושלמי (י"א ה"א), שמחלק בין גט, דלכולי עלמא אמרינן קלוטה כמי שהונחה, לבין הוצאה. דבגט אזלינן בתר החפצא, ולכולי עלמא יש דין קלוטה בחפצא, אולם בהוצאה הדין הוא בגברא, אף אם החפץ באמת נקרא

---

* עיבוד של שיעור שניתן בחורף תשמ"ו. מתוך 'שערי שאול' על מסכת שבת, הנמצא כעת בעריכה. תודתנו נתונה לרב אברהם ישראל שריר שליט"א שהמציא לידינו חידו"ת אלו.

מונח. ולפי זה העלה, דאין ללמוד זורק ממושיט למטה מי׳, כי בזורק למטה מי׳ הרי החפצא מונח ברשות הרבים ונעקר אחר כך. אם כן הרי יש כאן כאילו פעולה אחת של הוצאה מרשות היחיד והנחה מאליה ברשות הרבים (ואין לחייב מצד הוצאה מן הטעם הנ״ל שזה כהונחה מאליה), ולאחריה עקירה נוספת והכנסה לרשות היחיד. וזו מלאכה אחרת, שאינה דומה למושיט, דבמושיט יש רק העברה מרשות היחיד אחת לרשות היחיד שניה **דרך** רשות הרבים. על כן אי אפשר ללמוד זה מזה. עכת״ד.

ג. על הירושלמי הנ״ל הקשה התוצאות חיים (בסימן י״א, ג) לפי מה שפירש, שלכולי עלמא החפצא נחשב כמונח בדומה לגט, אלא שלגבי הגברא, כיון שלא רצה שינוח שם, הוי כמונח מאליו, מכל מקום אמאי לא יתחייב מצד ההכנסה לרשות היחיד השניה. דמה איכפת לן שהחפץ הונח מאליו, על כל פנים הרי הוא מונח, ועקירת החפץ ממנוחתו היא מכוחו, ולמה לא יתחייב על ההכנסה.

ד. והנה עצם ההסבר של הירושלמי, שמכיון שלא רצה שינוח שם הרי זה כנח מאליו, טעון הסבר. דבמאי פליגי רבנן אדרבי עקיבא. שהרי מה דאמרינן דחייב לרבי עקיבא בכהאי גוונא הוא משום שרוצה לעשות את מלאכת הזריקה, כפי שנעשתה, ומכיון שבהכרח תהא כאן הנחה של החפצא, הרי עצם רצונו שהחפץ יגיע למטרתו, דבר שלא יתכן בלעדי ההנחה ברשות הרבים בדרך, הוא המחייב. מהו, אם כן, זה שרבנן חולקים על רבי עקיבא.

כמו כן, אי אמרינן דלכולי עלמא החפצא נחשב כמונח, קשה גם מהתוספות דף ה׳ ע״ב ד״ה ׳בשלמא׳, שהביאו מה שקשה היכא משכחת לה דזריקת ד׳ אמות ברשות הרבים מחייב אליבא דרבי עקיבא דסבירא ליה קלוטה כמי שהונחה, הרי החפץ נחשב כהונח באמצע[1]. ותירצו, שזו גזרת הכתוב. ואמאי לא הוקשה להם גם לרבנן, הרי לדעת התוצאות חיים גם רבנן מודים שהחפצא מונח, אם כן אין נפקא מינה בין רבי עקיבא לבין רבנן לענין קושיא זו[2].

ה. עוד קשה על אותה שיטה שמביא המאירי, שכל החיוב למעלה מי׳ הוא מפני שנחשב כעושה למטה מי׳, שעל פיה העלה התוצאות חיים דחייב במושיט למטה מי׳ מכל שכן. דבמאירי שם בריש פרק הזורק הביא מה שהקשו, מהו זה

---

[1] במאירי (צ״ו ע״א ד״ה זרק) כתב דזה לא קשיא מידי, דאמרינן קלוטה רק במעבר מרשות לרשות. אך הרי אין זו שיטת התוספות.

[2] כן קשה למה לא שאל הירושלמי לר״ע, ועל זה הרי לא שייך התי׳ שתירצו התוס׳ (שאלה זו לא מתורצת גם בדברינו להלן. וצ״ל דהירושלמי נוקט כמאירי דאמרינן קלוטה רק מרשות לרשות).

דאמרינן דרק באותה דיוטא חייב המושיט, ומאי שנא מדיוטא לדיוטא דאינו חייב. וכתב, דכל ענין החיוב שהוא למעלה מי׳ הוי חידוש ו״דיינו בכך״. והתינח אי הוא מצד דין של למעלה מי׳, אבל להני יש מפרשים, הרי החיוב למעלה מי׳ הוא מפני שהמעשה נחשב כלמטה משום דבתר גופו גריר. אם כן, לאחר שמצינו חידוש זה שוב אין מקום להבדיל בין דיוטא אחת לדיוטא אחרת, ואמאי לא יתחייב גם מדיוטא לדיוטא.

ביאור מחלוקות התנאים בקלוטה כמי שהונחה ובמהלך כעומד

ו. והנראה בכל הנ״ל. דהנה בדף ה׳ ע״ב בענין היה טעון אוכלין ומשקין מחלקינן בין עומד לכתף לעומד לפוש, גם אי הנחת גופו כהנחת חפץ. ויוצא, דבעמד לכתף אין עמידתו נחשבת הנחה לגבי האדם עצמו, ולא הפסקה של העקירה הקודמת, אף על פי שעצם העמידה אינה שונה מלפוש, והחפץ נחשב מונח, ולגבי אחר העוקר ממנו נראה שיחשב לו הדבר לעקירה. לפי זה מוכרח, דהן בן עזאי, דסבירא ליה מהלך כעומד וכל פסיעה נחשבת כהנחה ועקירה, והן ר״ע, דסבירא ליה דקלוטה הוי הנחה, אינהו לא סבירא להו להאי חילוק בין לכתף לבין לפוש. שהרי כל קלוטה, וכל עמידה תוך כדי ההליכה, אינן יותר מאשר לכתף[3].

ובזה הוא דנחלקו בן עזאי ורבנן ורבי עקיבא ורבנן דידיה. דלית להו לרבי עקיבא ולבן עזאי כל החילוק בין לכתף לבין לפוש, ולדעתם הכל נחשב הנחה, ולא אזלינן בתר כונתו. ולרבנן, כשם שלענין לכתף אין העמידה נחשבת הנחה, כך גם הקליטה. דאמנם לצרכי גט היא נחשבת הנחה, אולם לשבת, דבעינן מלאכת מחשבת, אין זו הנחה, ואין היא מפסקת. ובזה הוא דפליגי רבנן ורבי עקיבא לגבי קלוטה, ורבנן ובן עזאי גבי מהלך.

ואין הפירוש, שרק לגבי החפצא נחשב הדבר כמונח, אלא גם לגבי כל אדם אחר הרי זה כמונח, ורק לגבי עושה המלאכה עצמו אין על זה תורת הנחה.

---

[3] ואפילו לפי מה שכתב בחידושי הר״ן שם (ה׳ ע״ב ד״ה אבל), דזה רק אם כל ההנחה היא על ידי הנחת גופו, אבל אם שם את החפץ על הקרקע ממש ודאי דגם לכתף נחשב כהנחה. מכל מקום נראה, דהן מהלך לבן עזאי והן קלוטה לרבי עקיבא ודאי לא עדיפי מהנחת גופו. לבן עזאי, שההנחה נעשית על ידי עמידתו, וגם לרבי עקיבא, שהחפץ אינו מונח ממש, אלא רק שקליטתו נחשבת כהנחה, דהרי בפועל אין הוא מונח על הארץ (אם כי יש לחלק, דהנחת גופו היא מצד מחשבת האדם, שאינו רואה זאת כהנחת החפץ, אך דומני שיש מקום להשוואה).

תירוץ קושיות התוצאות חיים והקושיות עליו

ז. ובזה מתורצת הקושיא שמקשה התוצאות חיים הנ״ל בסימן י״א אזורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים למטה מי׳, דאמאי לא יחשב לרבנן הקלוטה כהנחה, לחייב על העקירה ממנה וההנחה ברשות היחיד השניה אחר כך. דכשם שבעמידה לכתף אמרינן דאין היא נחשבת הנחה ולא הפסקה של עקירה ראשונה, כן הקלוטה, כיון שאיננה אלא כמו לכתף, אין היא הפסקה כלל. ולרבנן אין לחייב כי יש כאן רק העברה מרשות היחיד לרשות היחיד, כי ברשות הרבים כאילו לא היתה הנחה, אלא בכעין דלכתף.

וממילא מסולקת גם הקושיא ששאלנו, דלפי מה דאמרינן בתוצאות חיים שההנחה של החפצא סגי לפטור ולגמור העקירה הראשונה, דהוי כנגמרה מאליה שאין על זה חיוב, אם כן הוו התוספות מצי לאקשויי לרבנן כמו לרבי עקיבא בזורק ד׳ אמות ברשות הרבים, דהרי בחפצא נעשתה הנחה. דכנכתב לעיל, לגבי האדם העושה אין זו הפסקה כלל, דלא גרע מלכתף שאין זה נקרא הפסקה. ושפיר חייב על עקירה ראשונה שמסתיימת בהנחה בסוף ד׳ אמות.

ח. ולפי זה נראה ליישב גם מה שהקשה התוצאות חיים (ד׳ ו ד״ה ויש להעיר), דלפי הירושלמי שהחפצא נידון כנח מאליו, איך מצינו למילף זורק ממושיט, הא בזורק החפצא נח ברשות הרבים, ואם כן הוי כמעביר מרשות היחיד לרשות הרבים (באופן דפטור על ההנחה) ואינו דומה למושיט.

והנה איהו תירץ על פי הרמב״ן (ד ע״א ד״ה למימרא), דכתב דכל למעלה מי׳ לא אמרינן קלוטה כי איתפליג רשותא. ולא אבין. שהרי הקושיא היתה במה שכתבו התוספות אקושיתם דלמאן דאמר קלוטה כמי שהונחה איך אפשר ללמוד זורק ממושיט, הרי הקלוטה היא במקום פטור. אם כן, שיטתם היא דאמרינן קלוטה במקומה, ושיטת הרמב״ן שכתב דאיתפלג רשות היא על כרחך דקלוטה היינו דהחפץ נחשב כאילו נח בקרקע. אם כן, הרי הן שתי שיטות מנוגדות. ואם אמנם את המאירי ניתן ליישב כך, אך איך יישב את התוספות.

אכן לפי הנ״ל ניחא. דרק לענין גט הוא דהעלה הירושלמי דנח מאליו נמי מהני. אבל בשבת אזלינן בתר מלאכת מחשבת, וכשם שעומד לכתף לא מחשב הנחה, כמו כן קלוטה לא נחשבת הנחה. ואין החילוק בין החפצא לגברא, אלא החילוק הוא בין הגברא שעושה המלאכה לבין אחר, וכנכתב לעיל, דלגבי העושה אין זה נחשב כנח גם לגבי החפצא.

ישוב שיטת היש מפרשים במאירי ופסק הרמב"ם

ט. אכן לפי זה אזיל תירוצו של התוצאות חיים אליבא דהיש מפרשים שהביא המאירי מגמרא דבעי לאוקמי דנחלקו למטה מי' בדין קלוטה, ולמעלה מי' לכולי עלמא לא ילפינן זורק ממושיט, משום דבזורק אזלינן בתר החפצא ואיהו הוי למעלה מי'. והקשה, דמכל מקום יתחייב לרבנן למטה מי', דהכא שפיר מצינן למילף זורק ממושיט.

והנראה לתרץ, דהנה לכאורה בכלל אינו מובן איך מצינן למילף זורק ממושיט לפי מה דכתב בירושלמי (הביאו התוס' דף ג' ע"א ד"ה בעשותה ודף ה' ע"א ד"ה אמאי), דמושיט אינו חייב אלא אם כן מושיט ממש מיד ליד. דאם כן, איך נוכל ללמוד זורק ממושיט בגוונא דנחלקו ר"ע וחכמים בזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע, דהרי לא זרק ליד חבירו. דבמושיט גופא אינו חייב אלא כשמושיט מיד ליד, ואילו זורק הרי אינו זורק לידו בדוקא. וצ"ע.

על כן נראה, דלפי מה דאוקמינן פלוגתייהו דרבי עקיבא ורבנן בלמלעלה מי' ומצד הדין של אי ילפינן זורק ממושיט, צריך לומר דגמרא דילן (לאוקימתא זו) לא סברא הא דהירושלמי. וזה הן לרבי עקיבא הן לרבנן. דאי איתא דרבנן סבירא להו כהא דהירושלמי, אם כן אדפלגי בזורק יחלקו במושיט עצמו אי לא נתן בידו. אלא על כרחך לפי האי לישנא תרוייהו לא סבירא להו להא דהירושלמי. ולפי זה אין צורך בשום הסבר אמאי לא ילפינן זורק ממושיט, כי לא דמי כלל זה לזה וכנ"ל. על כן צריך הסבר במאי פליגי, ולזה הביא המאירי את שיטת היש מפרשים.

אבל למאי דאוקמינן דנחלקו בלמטה מי' ונחלקו אי אמרינן קלוטה, ואילו למעלה מי' לכולי עלמא לא ילפינן יש לומר דהוא מטעם הירושלמי. על כן לא קשיא מידי מה שהקשה, דהרי שם קאי הבעיא לפי מה דנימא דלכולי עלמא לא ילפינן זורק ממושיט, לדידהו אין צורך בשום טעם, דעל כרחך גם למטה לא מצינן למילף.

ובזה יש ליישב הא דהרמב"ם (פי"ג הי"ח) הביא הא דמושיט חייב ולא הזכיר הא דהירושלמי דבעי שהשני יקבל מידו. אכן להנ"ל יש לומר, דהוכיח מהא דנסתפק רבה שמא נחלקו אי ילפינן זורק ממושיט למעלה מי'. דאי איתא כירושלמי אין מקום לספק זה, דאין זורק דומה למושיט. אלא על כרחך גמרא דילן לא סבירא לה להא דהירושלמי. על כן פסק כגמרא דילן.